

היכרותי הראשונה עמו

היכרות אישית ראשונה עשיתי עימו בקישינוב בשנת 1924. קישינוב שימשה לפיכמן תחנה חשובה בחייו. עתה נמלט לכאן משאונה של וארשה לשם נשימת-רווחה, נשימה ארוכה, כשנה ומחצה. מלבד עבודתו הספרותית היה משתף את עצמו לאי-אילו פעולות ציבוריות: ישב בראש מרכז „תרבות“, הורה ספרות במכון להכשרת מורות וגננות מיסודו של יצחק אלתרמן, השתתף בעיתון היומי, אונזער צייט (גליון השבת), וכן העמיק את ידיעותיו בשפה הצרפתית בעזרת מורה צרפתית. בישיבות של מרכז „תרבות“ שהתקיימו, כרגיל, בימי שבתות, התוודע לראשונה לביכורי-שירתו של נתן אלתרמן, שהיו מתפרסמים בעלון תלמידי הגימנסיה „מגן-דוד“, שאביו יצחק היה מתפאר בהם. „כבר ניכרים בהם ניצני שירה אמיתית“, פסק פיכמן.

בתפקידי, כאחד ממזכירי „תרבות“, נודמן לי להיפגש עם פיכמן פעמיים או שלוש פעמים בשבוע לשם מסירת דו"ח שוטף ולשם חתימה על חוזרים או מכתבים בעלי חשיבות. רואה הייתי את פיכמן חולש על שתי סדנאות, שהקים לעצמו בקישינוב: האחת — במלון „פאלאס“ שברחוב הראשי אלכסנדרובסקי, והשניה — בבית-התה שבאותו רחוב בסמוך למלון.

הסדנה הראשונה היתה בחדר מלון שקט ורגוע, נוסך שלוה בלב משתכנו. זה היה חדר-עבודה רגיל, גדוש ערימות ספרים, ובו היה מתבודד עד לשעות הצהריים וטורח להכין לדפוס את סידרת ספרי-הלימוד, לשון וספר, שהופיעה לאחר מכן בהוצאת „צנטראל“. ראש בית-ההוצאה, מר קפלן, הוא שהציע להקצות לו פינה שקטה לשם זירוז העבודה. וקישינוב היא שגראתה בעיני פיכמן ראויה לכך, בעיקר האיזור העליון שבה, שהיה טובל בירק רב ומוקף כרמים וגנים ומיקשאות. הנוף הכפרי הרעיף עליו רוח של שלוה והשראת-הנפש. סדנה זו ב„פאלאס“ היתה, כאמור, מלאה ספרים. על שולחן-העבודה נערמו דפים תלושים, קטעי יצירות ספרותיות, גזרי-נייר, מספריים וצנצנות-דבק, וכן סדרות מספרי-הלימוד הקודמים של פיכמן — הסיגנון העברי, ופרקים ראשונים. אלה שימשו יסוד ראשון לספרי-הלימוד החדש, לשון וספר, ששקד על הכנתו בקישינוב.

בסדנה השניה, בבית-התה, היה פיכמן מבקר בשעות שלאחר שנת-צהריים. בית-התה הגדול והרחב היה משמש בשעות הבוקר מעין לשכת-עבודה לאנשי העמל: בנאים, טייחים, מרצפי כבישים ומדרכות, מנקי-ארוכות, מסגרים, נגרים, עגלונים, מובילי-משאות וכיוצא באלה, שידיהם עשו בעבודה שחורה והתפרנסו מעמל-כפיהם. לאחר עבודת היום היה בית-התה הומה ממאות עמלים ככוורת דבורים, שהיו מתכנסים לשם, אם לשיחה עניינית ואם לשיחת-בטלה. מתיישבים היו מסביב לשולחנות מרובעים עמוסי ספלים וקומקומי-תה חרסיניים מהבילים; שותים, מזיעים ומתכתשים בלשונם.

בית-תה זה איווה פיכמן למושב לו, לשם בידור-הדעת, בקרב „עמר”. היה זה ערב-רב של בני עממים שונים: ארמנים, בולגרים, יהודים, מולדובאנים, צוענים, קאצאפים ואחרים. לפיכמן היה מוקצה באחת הפינות שולחן קטן, שולחן מיוחד, ועליו קומקום-התה שלו, מיני מאפה, ולצדם בלוק-נוט ועט נובע, כמחכים לשעת-רצון, שעת-השראה; גומע מכוס-התה ומזיע, כשמגבת פרושה על-גבי ברכיו; מסתכל סביבו, מאזין לדברי שכניו הסמוכים לו ולקולי-הקולות המנסרים בחללו של הבית. עיתים נכנס בשיחה כלשהי עם שכן שנראה בעיניו, שואל לענייניו, ומחליף עמו מילתא דבדיחותא. מפעם לפעם היה רושם בתוך הבלוק-נוט, בכתב-הפנינים שלו, אם חומר לרשימה קרובה, באונזער צייט' הקשינובי, אם למאמר לעת מצוא בבטאון כלשהו בארץ או בחוץ לארץ, שיר או סיפור, לשם שיבוצו בתוך ספר-הלימוד.

נוף מוצאו וחיי הכפר השאננים קסמו מאז ומתמיד לפיכמן. נמשך מאוד למוטיבים מולדאביים, היונקים מצלילי חלילו של ה„צ'אבאן” (רועה צאן). בעשותו כעת בקישינוב היה אפשר לו לצאת בערוב היום לשוח, על-גבי פרפרה, בפאתי גנים וכרמים שמחוץ לעיר, ולנוח מעמל היום. עיתים היה מתלווה אליו ידידו לייב גלאנץ, חזן-הפלא הצעיר, שכבר אז היתה אופפת אותו הילה של מלחין-מחדש, ברוך-כשרון, שעיקר שש שנות ישיבתו בקישינוב היו מוקדשות לפעילות ציבורית ענפה. ידידות-נפש היתה שרויה ביניהם, והם הרבו לטייל ולבלות יחד.

למחרת אחד הטיולים מחוץ לעיר, עיר-הקיט בפי רבים, קרא פיכמן בפני גלאנץ את השיר „רוח ערב” בתרגומו ליידיש, שהבשיל במוחו אתמול לאחר שובו מהטיול, והוא: „קילער, שטילער, אוונט-ווינט” — צלילי שירה, שחן ערבות בסרביה ותוגת ה„דוינה”, המשיבה נפשו של העמל, נסוכים עליהם. גלאנץ התרשם מאוד מהשיר, חיבר לו מנגינה, המותאמת גם לתמליל העברי, בהברה האשכנזית, ושני הטכסטים כאחד נעשו להיטים בקונצרטים. אכן, השראה גוררת השראה*.

לתקופת קישינוב יש לשייך גם את הלחן, שגלאנץ חיבר לשירו של פיכמן „המיפרש”, שתחילתו: „מי אני? רק מפרש לבן בודד”, שהיה מושר הרבה בנשפי שירה וזימרה של גלאנץ**.

הידידות בין פיכמן לגלאנץ נמשכה גם עם עלייתו של גלאנץ ב-1953. בשנות 1957/58 הלחין גלאנץ שני שירים נוספים משירי ידיו „גשם ולילה” ו„על רעים שהלכו”; זה היה סמוך להסתלקותו של פיכמן.

...ובראש ההלוויה רבת-המשתתפים, לפני ארונו של המת, צועד לו לייב גלאנץ, מתחנן לפני בעל-הרחמים כי יצרור את נשמתו בצרור החיים; רונן ומקונן — על רע שהלך...

---

* את השיר „רוח ערב”, במקורו העברי ובתרגומו ליידיש, ניתן לראות מתוך שתי הנוסחאות הניתנות להלן. זו בצד זו.
** נדפס ב„שירים” מאת לייב גלאנץ בעריכת יהושע זהר, הוצ' המכון למוסיקה דתית, 1973. עמ' 48—51.